

SIROMAŠTVO

*Ocijeli se od zemaljskih dobara.
Vježbaj se i ljubi siromaštvo duha.
Zadovolji se onime što dostaje da život provedeš trijezno i umjereno.
Inače, nikada nećeš postati apostolom.¹*

Uvod

Tema „siromaštvo” jedna je od najvažnijih tema oko koje se u povijesti Crkve vodila borba. Podloga za siromaštvo je život siromašnoga Isusa Krista i njegov govor na gori. Prema tome govoru orijentirali su se i prvi kršćani koji su živjeli u zajednici dobara (Dj 2 i 4), pustinjaci, redovništvo, pokreti siromašnih i prosjački redovi u 12. i 13. stoljeću, karitativne redovničke zajednice u 19. stoljeću, katoličko socijalno učenje za Leona XIII., i konačno, biblijski obrazloženo opredjeljenje za siromašne od Drugog vatikanskog sabora. U svim vremenima susrećemo kršćane koji bi htjeli što je moguće doslovnije slijediti Isusa i to je uvijek bilo povezano s više i manje radikalnim oblicima dragovoljnog siromaštva.

Najprije nam, dakako, mora biti jasno da se pod pojmom “siromaštvo” razlikuju dvije stvari. Siromaštvo je ponajprije iznuđeno stanje koje treba prevladati. Siromaštvo je također dragovoljno izabrani ideal, krepost, spasenjsko sredstvo za veću osobnu slobodu koja pripada težnji prema savršenosti. U ovom radu staviti ćemo veći naglasak na drugi vid siromaštva, nego na prvi jer je prvi većini ljudi poznat i jasan.

Sukladno s gospodarskim i socijalnim promjenama mijenja se i shvaćanje ovog ideala. Danas nam je jasno da se suočavanje s ovim idealom vodilo bez odnosa prema ljudima koji svaki dan moraju trpjeti siromaštvo, a Isus se obraća upravo siromašnima.

O dostojanstvu siromašnih

Ovdje bih kao primjer naveo sv. Franju. Franjo se u svemu poistovjetio sa siromašnima. Smjestio se radosno među siromahe.² Htio je biti kao oni. Štoviše, on nije mogao podnositi da netko bude

¹Usp. J. Escriva, *Put*, Split 2003., str. 140.

²Usp Čel 8:589.

siromašniji od njega. I stoga je dijelio sve što je imao. Nitko nije bio toliko pohlepan čak ni za zlatom kao što je on bio za siromaštvom. On se sam, od početka redovničkog života do smrti, smatrao bogatim zato što je imao samo jednu tuniku, pojas i hlače. Drugo nije ništa imao. Njegov siromašni habit pokazivao je gdje skuplja svoje blago. Zato je bio veseo, siguran, nesmetan, radovao se što je propadljivo blago promijenio za stotruko nepropadljivo.³ Franjo se je zaručio za siromaštvo, a zaručnica je bila pravi redovnički život što ga je prihvatio.

Jednog je dana došao jedan siromašni, bolesni čovjek u mjesto gdje je Franjo djelovao. Franjo je bilo žao zbog njegove dvostruke nevolje: siromaštva i bolesti. Dirnut sažaljenjem počeo je s jednim svojim drugom razgovarati o siromaštvu. Ovaj mu reče: „Brate, on je doduše siromašan, ali možda u cijeloj okolici nema nijednog čovjeka koji toliko čezne za bogatstvom kao on.” Franjo ga tada ukori i njegov drug uvidje da je pogrešno osudio. Onda mu zapovijedi: „Idi, skini svoj habit! Tada se baci siromahu pred noge i zamoli oprostjenje! Ali nemoj ga moliti samo za oprostjenje, nego i za njegovu molitvu!” Drug je poslušao, otišao je, zamolio oprostjenje i vratio se. Tada mu Franjo reče: „Brate, kad vidiš siromaha, pokazat će ti se zrcalo Gospodina i njegove siromašne Majke.”⁴

Siromaštvo ne znači samo davati stvari ni poistovjećivati se sa siromasima. Siromaštvo je neopipljiv dar, to je ponašanje koje se stvara iz odnosa između dviju osoba koje se ljube. Taj dar nam je dao sam Bog darivajući samog sebe nama. Siromaštvo ispovijeda da je Bog jedino čovjekovo pravo bogatstvo življeno prema primjeru Isusa Krista koji, iako bijaše bogat, postade siromašan da se vi Njegovim siromaštvom obogatite. (2 Kor 8,9)

Sitromaštvo kao iznuđeno stanje koje treba prevladati

U ovom poglavlju ne namjeravamo iznositi neka objašnjenja i tumačenja, nego samo neke statističke pokazatelje pomoću kojih ćemo pokušati približiti čitatelju sliku današnjeg svijeta kada je riječ o iznuđenom siromaštvu.

Koncem 20. stoljeća višestruko se povećao broj ljudi koji moraju živjeti u iznuđenom siromaštvu. U isto vrijeme, bogati

³ Usp. 2 Čel 55:641.

⁴ Usp. 2 Čel 84.

postaju sve bogatijima, a siromašni sve siromašnjijima. Taj jaz između bogatih i siromašnih postaje sve veći. Bogati su koncentrirani na svoje vlastite interese i probleme i uopće ne primjećuju siromašne, nemaju u vidu pravedni svjetski gospodarski poredak. Svugdje se prihodi nepravedno dijele. Jači tlači!

Nepravedni trgovački uvjeti između Sjevera i Juga vode k sve većem siromašenju u „zemljama trećeg svijeta”.

Još prije industrijske revolucije oko 1750. godine bile su neznatne razlike u razini življenja između razvijenih i nerazvijenih zemalja. Samo sto godina kasnije cijela situacija se drastično promijenila. Do godine 1970. omjer u raspodjeli dobara bogatih i siromašnih bio je 40:1. Kao što novac rađa novac, tako i siromaštvo rađa siromaštvo, tj. siromašni su siromašniji jer su siromašni. Njihov je prihod premalen da bi mogli štedjeti i ulagati pa ostaju siromašni. Iz „Izvješća o ljudskom razvitku 1992. godine” razvojnog programa Ujedinjenih naroda (UNDP) šokantan je podatak da na 20% najbogatijih otpada 82,7% svjetskog prihoda, a na 20% najsiromašnijih samo 1,4% svjetskog prihoda.⁵

Iznosimo ove pokazatelje s namjerom da se još više spozna vrijednost ovog drugog vida siromaštva, svjesno izabranog ideala.

Siromaštvo kao ideal

• Savjet siromaštva

Savjet siromaštva nam je obilato dan u Novom zavjetu, izričitim porukama o siromaštvu radi Kraljevstva Božjega. Posebno nam evanđeoski izvještaji naglašavaju ovaj vid siromaštva. Krist i njegovi sljedbenici su živjeli skromno od onoga što bi skupili u zajedničku torbu, a s tim bi pritjecali u pomoć i onima koji su bili još potrebniji, siromasima. Krist obećava blaženstvo siromasima duhom. I sama Isusova smrt na križu, njegova krajnja napuštenost govori nam o biti siromaštva. Kroz sve starozavjetne tekstove možemo vidjeti da nam Bog daje savjet siromaštva kao lijek protiv požude, upozorava nas da se treba odreći svega kako bi bez opterećenja slijedili Njega. Tako u svom poniznom prihvaćanju vlastite ograničenosti težimo prema spasenju.

⁵ Usp., Z. Kujundžija, „Siromaštvo”, *Osnovni tečaj o franjevačkoj misionarskoj karizmi (Lekcija 19)*, Svjetlo riječi, Sarajevo – Zagreb 2003, str. 7.

Svaki bi kršćanin trebao živjeti u skladu s Evanđeljem, a život u skladu s Evanđeljem nužno uključuje siromaštvo. Svaki ga kršćanin treba prihvatiti i živjeti poradi rasta, poradi svetosti i poradi svjedočenja pred drugima.

- Siromaštvo i posvećena osoba

Siromaštvo je prije svega dobrovoljno odricanje posjedovanja materijalnih stvari u korist siromaha, ali ne samo to. Pravo siromaštvo predviđa čitav niz odreknuća samog sebe. Onaj koji je doista siromašan odriče se vlastite volje. Osim toga siromaštvo isključuje svaku uznemirenost, siromaštvo je traženje onoga što je nebesko, siromaštvo je veselje zbog vlastite neimaštine, siromaštvo isključuje preporuke, siromaštvo uključuje i bježanje od brige za sutrašnjicu. Siromaštvo se ne temelji na strahu da bi nas zemaljske stvari mogle udaljiti od Boga, nego na želji da nasljeđujemo Krista.

Ako želimo biti pravi redovnici, zavjet siromaštva nam je neophodan, svaki ga redovnik mora prihvatiti. Kako bismo prihvatili siromaštvo koje je u srži darivanje i dijeljenje svega što imamo s drugima u odnosu duboke ljubavi, mi dopuštamo da nas Bog vodi. Kada postane i u nama se nastani velika ljubav između nas i Boga, mijenja se naš odnos i prema materijalnom svijetu. Prepoznavanjem Božje ljubavi u našem srcu i Njegova djelovanja u našem životu postajemo svjesni naše pripadnosti Kristu. Mijenja se naše srce, naše ponašanje prema sebi, prema drugima i prema stvarima oko sebe, sve vrednujemo na neki drugi način. Stvari kojima smo se prije divili gube na važnosti dok neke sasvim druge stvari postaju bogate nekim posebnim značenjem. Siromaštvo nas oslobađa od pretjerane zaokupljenosti hranom, odjećom, stanom i pojedinim osobama. To je raspoloživost i darivanje u najširem smislu. Postajemo svjesni da je netko ušao u naš život. Postajemo otvoreni, puni ljubavi, predani u vjeri. Nije nam više problem biti bez onoga bez čega nekada nismo ni mogli zamisliti svoj život. Prihvaćamo svu radost i svu bol koju nam donosi ta promjena u našem životu, to ogoljenje, to samonadilaženje. Kada na ovaj način shvatimo siromaštvo, ono postaje nutarnji stav. Shvaćeno na taj način siromaštvo nije samo neko ponašanje ili tek briga za stvari već prije briga za Biće, Osobu.

To je stav utjelovljen u zavjetovanom životu koji postaje vanjskim simbolom unutarnjeg predanja.⁶

Drugim riječima, redovničko siromaštvo jest posvećenje tijela i vlastitih dobara kao sredstvo naše prisutnosti s Bogom i naše prisutnosti sa svijetom.

Ostvariti „savršeno siromaštvo” za čovjeka je nemoguće jer ono je sredstvo, a ne cilj. I kada neka osoba daje sve, čini mu se da nije ništa postigao.

Siromaštvo u redovničkom životu ne dolazi nikada samo, ono je uvijek usko povezano sa zajedničkim životom, djevičanstvom, poslušnošću, tj. posvećenjem Bogu apostolskim služenjem. Taj odnos među zavjetima je sasvim razumljiv i potreban iz jednostavnog razloga što je u osnovi ista spona ljubavi koja promiče i upotpunjuje svaki redovnički zavjet.

Usvajanje zbiljskog življenja zavjeta siromaštva poradi Krista ovisi također i o psihičkoj razini čovjeka. Poradi toga je potrebno i bolje razumjevanje psihičkih razina i razumijevanje njihovog djelovanja u nama.

J. Ridick u svojoj knjizi *Zavjeti* govori o četiri takve psihičke razine od čega su tri u našoj ljudskoj naravi, a svaka je povezana s iskustvom nekog naravnog siromaštva u našem životu.

Na prvoj razini koju naslovljuje Psiho-fiziološka razina, riječ je o biološko-psihološkom ustrojstvu našeg života. Na toj razini mi smo ovisni o nekim stvarima bez kojih ne bismo mogli egzistirati. Tih se stvari ne možemo riješiti jer bi bez njih naš život bio nezamisliv. Sve te stvari moramo imati te ih koristiti umjereno, smjerno i mudro. To je jedan vid siromaštva. To su stvari koje su nam potrebne za egzistenciju i stabilnost kako bismo mogli normalno djelovati i sazrijevati. Ridick nadalje govori kako postoji i siromaštvo koje nam je urođeno kao živim bićima, tj. odričemo se zdravlja za koje smo pretpostavljali da će nas služiti „zauvijek”. U tom se siromaštvu stvara određeni stav prema gubitku onoga što smo osjećali kao svoje.

Druga razina prema J. Ridicku naziva se Psiho-socijalnom razinom, a ta se razina temelji na odnosu prema drugim ljudima, tj. odnosu prema onima koji se za nas brinu i na našoj prisutnosti

⁶ Usp. J. Ridick, *Zavjeti, blago u glinenim posudama*, Zagreb 2004., str. 24.

s njima. Učimo cijeniti druge više od bilo kojih stvari, učimo da je „biti s nekim” važnije od „imati”. Učimo koristiti materijalna dobra ne samo za sebe, nego i za druge. Mi smo društvena bića i vezani smo jedni na druge, nismo dovoljni sami sebi, a sama ta nesamodostatnost je siromaštvo. Sve što imamo moramo dijeliti jedni s drugima, tj. međusobno se dopunjavati u vlastitom siromaštvu. Tu vrstu siromaštva najbolje osjetimo u privremenom ili stalnom gubitku osobe s kojom smo sve dijelili. Taj gubitak duboko žalimo. Osjećamo se praznima i osiromašenima jer nam nedostaje ono bogatstvo koje je druga osoba predstavljala u našem životu. Na ovoj razini doživljavamo isto tako siromaštvo zbog boli ili razočaranja u prijateljstvu, dvoličnosti ili neiskrenosti u posvećenom životu.

Treća razina prema J. Ridicku je Duhovno-razumska razina. Pošto smo duhovno-razumska bića imamo potrebu razmišljati, prosuđivati i procjenjivati, apstrahirati. Dakle, stvaramo nematerijalne pojmove o materijalnim stvarima. Na ovoj razini naglasak je udaljavanje od vlastite egzistencije, a predavanje važnosti drugima. To znači, da odabirom siromaštva tj. odricanja, ne živimo ga samo iz nužnosti da preživimo i rastemo u životu, nego iz želje za idealom, kao uzvišeni cilj, koji uključuje odnose i dublje vrednote, koje nisu materijalne. Izabiremo ono što nas potiče u jedinstvenom osobnom pozivu i odričemo se samih sebe za druge u potrazi za Bogom. Na ovoj razini smo sposobni odreći se svega što bi moglo zasjeniti i uništiti vjernost Njegovoj prisutnosti i djelovanju u našem životu.

Četvrta razina prema J. Ridicku je Nadnaravna razina. U ovoj se razini postavlja pitanje: prema kome, prema čemu, usmjeravamo sve naše razine, tj. kome ili čemu predajemo svoja materijalna dobra, svoje odnose, svoj život, pa i duhovne sposobnosti? Sve to što radimo, sva naša sposobnost osjetiti, postati svjesni ljudske potrebe, ograničenosti i nepotpunosti na svakoj razini. Na sve to odgovor nalazimo u Božjoj milosti, sve je to plod Božje milosti – Božje djelovanje u nama. Sva ta djela sam Bog nadahnjuje. Od nas se samo traži naša suradnja s Bogom.

Mnogi redovnici/svećenici ostaju na fiziološkoj razini odričući se materijalnih stvari, fizičkog zdravlja, udobnosti i slično. Mnogi su na psiho-socijalnoj razini te im je život ispunjen prijateljima i potrebama da ih drugi prihvate. Zatim, mnogi su i na duhovno-razumskoj razini, pa teže istini u okviru svoje subjektivnosti,

inteligencije i moralnom djelovanju u okvirima svoje naravne volje, tj. teže za istinom, ljepotom, dobrotom. Mi doista kroz ove tri razine možemo ostati osiromašeni, ali to osiromašenje može biti i neiskreno, zloupotrebjeno, možda to činimo samo zato što naša „zajednica” čini to isto ili zato što time izazivamo divljenje. Tako cijele zajednice mogu biti samo naravno usmjerene prema savršenstvu u zvanju. To može biti tek naravna potreba i postiže samo naravno zadovoljenje, možda podsvjesno. To je naravno življenje bez sjedinjenja i ispunjenja. To življenje na naravnim razinama prijeći nas da isijavamo sjaj Božji, da drugima budemo svjedoci Božje prisutnosti. U djela naše ograničenosti i nepotpunosti mora se utjeloviti sam Bog, o čemu nam govori naravna razina siromaštva.⁷ U praznini i siromaštvu svoga bića mi čeznemo za Božjom prisutnošću. Njemu smo i pozvani kao redovnici/redovnice i svećenici. Siromaštvo Isusovo mora postati očito i privlačno što je i način da u punini iskusimo Boga i živimo u Njemu. Potreba za Bogom i naše jedinstvo s Njim poradi Njegove bezuvjetne dobrote jest savez koji nas hrabri da se lišimo svega i darujemo sebe kao što je to učinio Krist. Zapravo je On jedina istinska pobuda na siromaštvo koje zovemo „redovničkim posvećenim siromaštvom”.⁸

ZAKLJUČAK

Siromaštvo između ostalog jest i mora biti divan primjer solidariziranja redovnika i redovnica s velikom većinom ljudskog roda koji živi u neimaštini i kojoj se pusti govori i obećanja imućnika čine, i jesu, besmislice i omalovažavanja. „U svijetu i civilizaciji kojima je značajka nesaglediv materijalni napredak, kakvo bi svjedočanstvo davao redovnik koji bi se dao ponijeti neobuzdanom potragom za vlastitom udobnošću i koji bi smatrao prirodnim da sebi bez ikakva prosuđivanja i bez ikakve umjerenosti priušti sve što mu se nudi? Dok je, dakle, za mnoge porasla opasnost da se uhvate na lijepak zavodljive sigurnosti u posjedovanju, znanju i moći, vas Božji poziv stavlja na vrhunac kršćanske savjesti: vi imate biti ljudima upozorenje da je pravi i potpuni njihov napredak u tome da

⁷ Usp. J. Ridick, *Zavjeti, blago u glinenim posudama*, Zagreb 2004., str. 27. – 33.

⁸ *Isto*, str., 54.

odgovaraju svome pozivu te da kao "sinovi Božji sudjeluju u životu Boga živoga, Oca svih ljudi."⁹

Ako bi redovnik težio za udobnošću i tome da sebi priušti sve što mu se nudi, a iza zajednice se „isticao siromaštvom” da ga drugi zbog toga cijene, odaju mu štovanje i poštivanje, taj je primio nagradu, a sva mu je nagrada vlastito zadovoljenje.

Nije lako prihvatiti činjenicu odricanja vlastitih potreba i to potreba koje su čovjeku urođene i duboko ukorijenjene. Osoba koja se odriče je osoba koja iz vlastitog uvjerenja živi za nešto više, nešto neusporedivo uzvišenije od puke materije. Prema takvoj osobi ne može nitko ostati ravnodušan jer ta osoba je upozorenje da postoji nešto uzvišenije od ovog materijalnog svijeta.

Daleko od toga da i ovakav život nema poteškoće i probleme. Oni nisu nerješivi. Ucjepljenje vlastitog ja u Isusa Krista koji nam je najsavršeniji primjer siromaštva, može nadvladati sve poteškoće koje vjernički život, a tako i život svakog zavjetovanika, sa sobom donosi.

Kroz povijest imamo divnih primjera svetih ljudi koji su nam ostavili svijetli primjer nesebičnog darivanja sebe drugima. Neka nam ti svijetli primjeri koji su svjedočili o ljudskim i vjerničkim idealima, koji nikada nisu izgubili sjaj i vrijednost, budu uzor i putokaz u našem budućem životu.

Fra Ivan Čikara

⁹ Usp. Pavao VI., *"Apostolska pobudnoca o obnovi redovničkog života prema nauku Sabora"*, br. 19, u: *Crkva redovnicima, Dokumenti o redovništvu (od Koncila do danas)*, priredio H. Borak VRPJ, Zagreb, 1974.